

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet en motion vari begärs åtgärder från riksdagens sida mot s.k. ränteskruvning vid finansiell leasing.

Utskottet avstyrker bifall till motionen.

Till betänkandet har fogats ett särskilt yttrande.

Motion

1999/2000:L902 av Henrik S Järrel (m) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande behovet av att stävja s.k. ränteskruvning,

2. att riksdagen ger regeringen uppdraget att skyndsamt återkomma med förslag till konkreta åtgärder i enlighet med första att-satsen i motionen.

Utskottet

Inledning

I betänkandet behandlar utskottet en motion som väckts under den allmänna motionstiden år 1999 vari begärs åtgärder från riksdagens sida mot s.k. ränteskruvning vid finansiell leasing. Mot bakgrund av vad som anförts i motionen om problemets art och omfattning beslutade utskottet den 20 januari 2000 att motionen skulle bli föremål för remissbehandling. Remissyttranden har avgetts av Finansinspektionen, Konsumentverket, Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Sveriges advokatsamfund, Finansbolagens Förening, Företagarnas Riksorganisation, Maskinentreprenörerna, Svensk Handel, Svenska Bankföreningen, Sveriges Industriförbund och professor Mikael Möller, juridiska fakulteten, Uppsala universitet.

Med finansiell leasing avses en tjänst som tillhandahålls en näringsidkare eller en konsument genom särskilda leasingbolag. Tjänsten innebär att leasingbolaget (leasegivaren) köper in utrustning anvisad av leasingkunden (leasetagaren). Utrustningen ägs av leasegivaren, medan nyttjanderätten genom ett särskilt leasingavtal upplåts till leasetagaren. Egendomen levereras från en leverantör direkt till leasetagaren utan att leasegivaren tagit någon befattning med denna. Hyrestiden bestäms normalt så att den motsvarar utrustningens ekonomiska livslängd, vanligen tre till sju år. Leasingavtalet är

i princip ouppsägbart från leasetagarens sida och kan inte heller sägas upp av leasegivaren så länge leasetagaren fullgör sina skyldigheter enligt avtalet. Vid avtalsperiodens slut har leasetagaren rätt till förlängning av leasingavtalet.

Finansiell leasing skiljer sig från andra typer av nyttjanderättsavtal, främst genom att leasegivaren som finansiär gör det möjligt för leasetagaren att i princip utan krav på insatskapital eller särskild säkerhet anskaffa och nyttja viss utvald egendom mot ersättning som täcker hela eller större delen av anskaffningskostnaden för egendomen. Leasegivaren tar normalt inte på sig underhålls- och serviceförpliktelser. Leasetagaren står risken och ansvaret för egendomen, och invändningar hänförliga till denna får riktas mot leverantören.

Leasingavgiften utgår vid finansiell leasing normalt som s.k. annuiteter, vilket innebär att leasetagaren i princip betalar lika stora belopp vid varje delbetalning. Avgiften är beräknad så att leasegivaren skall få täckning för större delen av anskaffningskostnaden och räntan på denna. Därtill kommer ersättning för administration, risk och vinst. Leasegivaren har enligt avtalet normalt rätt att ändra avgiften i vissa fall. Ändringsgrunderna kan bl.a. hänföras till ränteändringar som typiskt sett eller i det konkreta fallet påverkar leasegivarens upplåningskostnad. En ändringsklausul kan utformas på många olika sätt, exempelvis genom att avgiftsändring får ske om ränteläget ändras på den marknad som leasegivaren refinansierar sig eller vid ändringar i det allmänna ränteläget. En ändringsklausul kan också vara knuten till förändringar i en ränta som är publikt noterad, såsom Stockholm Interbank Offered Rate (STIBOR).

Någon lagstiftning om finansiell leasing finns inte i Sverige, utan leasingförhållanden regleras normalt genom standardvillkor. Avtalsfrihet råder, men jämkning eller ogiltighet av avtal och avtalsvillkor kan dock komma i fråga med stöd av exempelvis 36 § avtalslagen (1915:218). Konsumentkreditlagen (1992:830) är i och för sig inte tillämplig på leasingförhållanden, såvida inte konsumenten skall bli ägare till egendomen. Lagen innehåller dock en bestämmelse av visst intresse i sammanhanget. I 11 § finns nämligen vissa regler som begränsar kreditgivarens rätt att höja räntan under pågående avtalsperiod. Vidare föreskrivs att kreditgivaren är skyldig att tillämpa ett avtalsvillkor om ränteändring på samma sätt till konsumentens förmån som till hans nackdel.

För närvarande pågår arbete inom EU med inriktning att få till stånd ett direktiv om distansförsäljning av finansiella tjänster i konsumentförhållanden. Ett framtida direktiv torde komma att vara tillämpligt på bl.a. distansavtal om finansiell leasing mellan näringsidkare och konsumenter. Enligt de utkast som hittills har presenterats är avsikten att direktivet skall innehålla bestämmelser om bl.a. betänketid, ångerrätt, informationskrav samt reklamation- och tvistelösning. En gemensam ståndpunkt kan, enligt vad utskottet har erfarit, komma att beslutas av ministerrådet tidigast under hösten 2000.

I motion L902 av Henrik S Järrel (m) anfördes att finansiell leasing är en bra finansieringsform när den fungerar som det är avsett. Ett problem är dock de överuttag av leasingavgifter som drabbar både enskilda och institutionella kunder, s.k. ränteskruvning. Enligt motionären torde miljardbelopp ha fakturerats på oriktiga grunder. Eftersom finansiell leasing vanligen används av institutionella aktörer som kommuner, landsting och organisationer torde således skattemedel användas för att täcka kostnader utöver vad avtalen föreskriver, något som, enligt vad som anfördes i motionen, är stötande icke blott för den allmänna rättskänslan utan också för omsorgen om en sund ekonomi, såväl offentlig som privat.

Ett problem i sammanhanget är enligt motionären att i tvister om leasingavgifter har finansbolagen normalt en ensidig möjlighet att välja skiljeförfarande, vilket vanligen innebär att förlikningsuppgörelser i godo och skiljedomar sker med iakttagande av diskretion. Motionären anser även att det är ett problem att finansbolagen i allmänhet vägrar att – med hänvisning till konkurrenssituationen – uppge sin upplåningskostnad som grund för bedömningen av bolagets ränteberäkningar vidare ut till kund. Långa avtalstider gör att upplåningskostnaderna enligt vad som anfördes i motionen i allmänhet daterar sig tre till tio år tillbaka i tiden, vilket har lägre bäring på nuets konkurrensläge. Den utsträckt avtalstiden innebär också att bolagen successivt i små steg kan vidga räntemarginalen i takt med förändringar av det allmänna ränteläget, varvid, sett över tiden, höjningarna blivit för stora och sänkningarna blivit för små.

Motionären anser att Finansinspektionen hittills inte har lyckats särskilt väl i sitt tillsynsansvar när det gäller förekomsten av ränteskruvning. Det finns därför anledning att se över såväl myndighetens organisation, instruktion och tillsynsrutiner som aktuell lagstiftning i berörda delar. I motionen begärs dels ett tillkännagivande om behovet av att stävja förekomsten av ränteskruvning (yrkande 1), dels att riksdagen ger regeringen i uppdrag att skyndsamt återkomma med förslag till konkreta åtgärder i enlighet med vad som anfördes i motionen (yrkande 2).

Tidigare utredningar och förslag

År 1988 tillkallade regeringen en utredning med uppdrag att utreda frågor kring leasing av bl.a. lös egendom. Utredningen, som antog namnet Leasingutredningen, redovisade sitt uppdrag i denna del år 1994 i slutbetänkandet (SOU 1994:120) Finansiell leasing av lös egendom.

Leasingutredningen gjorde den bedömningen att en civilrättslig lagreglering av leasinginstitutet borde komma till stånd främst för att minska rådande rättsliga osäkerhet och skapa en fastare grund för bedömningar av leasingvillkors skälighet. En sådan lagstiftning borde i första hand bestå av kontraktsrättsliga regler för finansiell leasing som särskild avtalstyp och som utgångspunkt vara dispositiv i förhållandet mellan parterna. På vissa punkter borde dock enligt utredningen införas tvingande regler till leasetagarens förmån. Utredningen ansåg också att frågor om leasingavtalets behandling

vid leasetagarens konkurs och leasetagarens sakrättsliga ställning borde klargöras genom tvingande regler. I betänkandet lades fram ett förslag till lag om finansiell leasing med nu angiven inriktning.

I betänkandet behandlades också konsumentleasing, varmed avses avtal om finansiell leasing som en näringsidkare erbjuder en konsument för dennes enskilda bruk. Avsaknaden av regler om konsumentskydd i fråga om finansiell leasing framstod enligt Leasingutredningen som en inkonsekvent och obefogad lucka i lagstiftningen. Utredningen föreslog därför att konsumentkreditlagens tvingande regler för kreditköp skulle tillämpas på motsvarande sätt vid finansiell konsumentleasing.

En fråga som var föremål för ingående överväganden inom Leasingutredningen var överdebitering av leasingavgifter i förhållande till vad som avtalats, s.k. *ränteskruvning*. Utredningen fann att vissa typer av avgiftsändringsklausuler var så allmänt hållna, ospecificerade och svårkontrollerade för leasetagaren att leasegivaren i praktiken gavs utrymme att skönmässigt höja och underlåta att sänka leasingavgiften. Detta gällde enligt utredningen bl.a. sådana villkor som var knutna till det allmänna ränteläget, ränteläget på den marknad på vilken finansbolagen finansierar sin verksamhet eller liknande. Enligt utredningsbetänkandet blev utredningen vid upprepade tillfällen och från skilda håll uppmärksammas på fall eller grupper av fall där avsevärd överdebitering av leasingavgifter, med andra ord ränteskruvning, förekommit. Det material och de uppgifter som därvid framkom pekade enligt utredningen på att detta var ett utbrett problem och att de överdebiterade beloppen i många fall låg på en sådan beloppsnivå och följde ett sådant mönster att det inte kunde vara fråga om misstag från leasegivarens sida eller om höjningar som motsvarade verkliga kostnadsökningar. Utredningen kom fram till att missförhållandena med ränteskruvning inom den finansiella sektorn var av sådan art och omfattning att tvingande lagregler behövdes för att minimera leasegivarnas utrymme att missbruka rätten att ändra leasingavgiften.

Leasingutredningen föreslog mot denna bakgrund att leasegivaren med giltig verkan skulle kunna ändra den ursprungligen gällande leasingavgiften endast under förutsättning att leasegivaren förbehållit sig en sådan rätt, att villkoren för ändringarna och avtalsräntan angivits i avtalet, att leasetagaren skriftligen underrättats om ändringen samt att grunden för ändringen angivits i underrättelsen på ett sådant sätt att det gick att kontrollera att den var avtalsenlig. Som ändringsgrund skulle leasegivaren som huvudregel endast få åberopa ändringar i en officiellt noterad referensränta som angivits i avtalet, exempelvis STIBOR. Ändringar i leasegivarens egna upplåningskostnader skulle således enligt förslaget inte få åberopas. Vidare skulle fullständig kongruens krävas genom att leasegivaren var skyldig att sänka räntan under samma förutsättningar som han fick höja den.

Under remissbehandlingen av utredningens betänkande mottogs förslaget om en lagreglering vad gäller ändring av leasingavgifter med gillande från åtskilliga remissinstanser, bl.a. Svea hovrätt, Konkurrensverket, Sveriges Köpmannaförbund, Företagarnas Riksorganisation och Svenska Kommunförbundet. En hel del remissinstanser, av vilka kan nämnas Industriförbundet, Svenska Bankföreningen, Kreditmannaföreningen och Finansbolagens Förening, var dock starkt kritiska mot förslaget.

Under hösten 1999 genomförde Finansinspektionen en undersökning av utformningen och förekomsten av olika slag av avgiftsändringsklausuler som använts vid leasing mellan finansbolag och näringsidkare under perioden 1990–1996 i syfte att klarlägga om det förekommit systematisk ränteskruvning. Undersökningen redovisades den 31 januari 2000 i rapporten Kartläggning av leasingavgifter (2000:1). Finansinspektionen har inom ramen för undersökningen studerat omkring 500 avtal som ingåtts under den aktuella tidsperioden. Av dessa har de avtal vars avgiftsändringsklausuler inte följt utvecklingen av den officiella räntan STIBOR 90 dagar studerats närmare.

Enligt vad som anförs i rapporten har Finansinspektionen genom undersökningen fått bekräftat att många av de ändringsklausuler som använts vid avgiftsändring varit oklart utformade, vilket i åtskilliga fall medfört tolkningsproblem och tvister. Samtidigt konstateras att andelen avtalsklausuler som hänvisar till det allmänna ränteläget har minskat betydligt till förmån för klausuler som endast medger avgiftsändringar i en publik ränta. Detta understryker, enligt rapporten, en förändrad syn hos finansbolagen vad gäller utformningen av räntejusteringsklausuler i avtalsvillkoren och att de avtal som avviker från STIBOR främst kan hänföras till början av 1990-talet. Därmed är, enligt Finansinspektionen, inte sagt att tolkningen av avgiftsklausuler uteslutande är ett historiskt problem. Emellertid synes avgiftsdebitering som avviker från publikt iakttagbara räntor främst vara att hänföra till turbulensen kring finanskrisen i början av 1990-talet. Denna bild förstärks, enligt inspektionen, av att det i tre av de undersökta bolagens nuvarande leasingvolym i princip endast finns avtal med avgiftsändringsvillkor knutna till en publik ränta. För övriga fyra undersökta bolag uppgår denna siffra till mellan 85 % och 95 %. Finansinspektionen anser att sistnämnda siffror visar att utvecklingen från klausuler som hänvisar till det allmänna ränteläget eller liknande till klausuler som refererar till en publik ränta som grund för avgiftsjustering fortsatt.

I rapporten föreslår Finansinspektionen dels att småföretagare ges samma skydd i lagstiftningen som konsumenter, dels att större krav ställs på leasegivarna när det gäller informationen om ändringar av leasingavgifter. Detta informationskrav kan regleras i lag, genom branschöverenskommelser eller av Finansinspektionen.

Remissyttrandena

En sammanställning av remissvaren har tagits in som bilaga till betänkandet.

Finansinspektionen hänvisar i sitt remissvar till den undersökning som genomförts under hösten 1999 och anför att det finns anledning att överväga en lagreglering av finansiell leasing i vissa delar. Detta gäller framför allt småföretagare, som bör få samma skydd som konsumenter. Därtill bör större krav ställas på leasegivarna när det gäller informationen om ändringar av leasingavgifter.

Konsumentverket, som begränsat sitt yttrande till att avse ränteskruvning i konsumentförhållanden, anser sammanfattningsvis att verket inte har tillräckligt underlag för att bedöma i vilken omfattning skruvade räntor kan förekomma när det gäller konsumentkrediter. Verkets uppfattning är dock att det

ringa antal fall som kommit till verkets kännedom tyder på att skruvade räntor inte förekommer i någon nämnvärd omfattning på konsumentkreditmarknaden och att konsumentkreditlagens ränteregler har haft en preventiv effekt.

Enligt *Svenska Kommunförbundet* upplevs numera inte ränteskruvning som ett problem i kommunsektorn, mycket beroende på att avtalen är så utformade att avgiftsjusteringen relateras till en officiellt noterad referensränta. Svenska Kommunförbundet var positivt till att en lag om leasing skulle införas i vilken ändringar av leaseavgiften reglerades. Förbundet har samma inställning i dag och förordar att avtalsvillkoren vid finansiell leasing ses över i syfte att åstadkomma ytterligare förbättringar. Vid avtalets ingående och vid räntejusteringar bör leasegivaren för leasetagaren särskilt redovisa annuiteten uppdelad på ränta och amortering. Avtalsvillkor för att ändra avgiften bör vidare knytas till en officiellt noterad styrränta, frikopplad från upplåningskostnaden.

Landstingsförbundet har, med anledning av utskottets remiss, genomfört en enkätundersökning bland landets samtliga landsting om ränteskruvning. Svaren visar enligt Landstingsförbundet att landstingen endast i liten omfattning använder sig av finansiell leasing. I den mån sådana avtal likväl ingås bygger dessa, enligt de restriktioner som allmänt införts inom landstingen, på klara och entydiga räntejusteringsklausuler. Inget landsting anser att ränteskruvning är något egentligt problem i dag.

Sveriges advokatsamfund anser att det inte föreligger behov av tvingande obligationsrättslig lagstiftning om finansiell leasing mellan näringsidkare och, i vart fall inte, lagstiftning om ränteskruvning. De rättsliga frågor med anknytning till finansiell leasing som förekommer kan enligt samfundets mening lösas på ett tillfredsställande sätt inom ramen för gällande civil- och marknadsrättslig lagstiftning. Samfundet anser vidare att det är olämpligt att genom tvingande lagstiftning ingripa i avtalsförhållanden mellan näringsidkare. När det gäller konsumentleasing är situationen på marknaden för närvarande inte sådan att lagstiftning behövs. Det saknas vidare skäl att se över Finansinspektionens organisation, instruktion eller tillsynsrutiner.

Finansbolagens Förening anser att motionen bör avslås och understryker att de påståenden om ränteskruvning som gjorts avsett leasingavtal som ingåtts under eller i anslutning till bankkrisen i början av 1990-talet. Påståendena om ränteskruvning härrör vidare från några få källor och påståendena har inte styrkts av någon objektiv undersökning. Tvärtom har, enligt föreningen, Finansinspektionen i sin undersökning inte funnit några belägg för att det förekommit systematisk ränteskruvning.

Företagarnas Riksorganisation menar att finansiell leasing, sett ur de små och medelstora företagens synvinkel, är ett viktigt alternativ till andra finansieringsformer, vars betydelse inte kan underskattas. Företagarnas Riksorganisation är för en lagreglering av finansiell leasing i allmänhet och ränteskruvning i synnerhet i enlighet med det förslag som lades fram av Leasingutredningen. Mindre företag är enligt Företagarnas Riksorganisation hänvisade till branschens standardavtal som fortfarande innehåller vaga hänvisningar till det allmänna ränteläget eller liknande. En lagreglering skulle vidare innebära en ökad transparens i avtalen och därmed en större möjlighet

för den enskilde företagaren att bedöma om leasingavgiften är i enlighet med avtalet

1999/2000:LU19

Maskinentreprenörerna stöder motionären och föreslår för egen del att samtliga finansieringsavtal kopplas till en i kontraktet angiven parameter, exempelvis STIBOR, att finansbolagen skall åläggas att upplysa kunden om varje ränteförändring, att ursprunglig kontraktsränta och gällande räntesats skall anges på varje faktura, att skiljeklausuler inte skall vara tillåtna i leasingförhållanden samt att någon form av reklamationsnämnd skall inrättas inom varje finansbolag.

Enligt *Svensk Handel* är det inte acceptabelt att leasegivare tar ut överrännor från leasetagare. För mindre företag är leasing en viktig finansieringsform. Dessa mindre företag har, enligt Svensk Handel, ofta inte resurser för att anlita den expertis som behövs för att granska leasingavtalen och dess konsekvenser, vilket innebär att leasetagarnas rättmätiga intressen inte blir tillgodosedda. Svensk Handel är positivt till motionärens förslag.

Svenska Bankföreningen anser att den enda slutsats man kan dra av Finansinspektionens undersökning är att lagstiftning med för leasingbolagen tvingande regler om avgiftssättning vid leasing och avbetalningsköp inte kan motiveras av den faktiska utvecklingen på ränte- och avgiftsmarknaden. Det kan dock inte uteslutas att informationen från leasegivarna om principerna för ändring av leasingavgifter kan förbättras. Bankföreningen anser att det saknas skäl både för särskild lagstiftning på området och en översyn av Finansinspektionens tillsynsverksamhet.

Sveriges Industriförbund motsätter sig en tvingande lagstiftning om avgiftsklausuler i leasingavtal eftersom en sådan lagstiftning enligt förbundets mening skulle innebära en prisreglering som allvarligt skulle störa marknads-ekonomins funktionssätt. Industriförbundet har inte erhållit någon information om att Finansinspektionens tillsynsverksamhet kan ifrågasättas när det gäller tillämpningen av avgifts ändringsklausuler i leasingavtal. Skäl att se över inspektionens organisation, instruktion eller tillsynsrutiner föreligger därför inte.

Professor *Mikael Möller*, juridiska fakulteten vid Uppsala universitet, diskuterar i sitt remissvar olika tänkbara alternativ för att komma till rätta med och förebygga framtida ränteskruvning i finansieringsavtal. Ett tänkbart alternativ vore tvingande lagstiftning, som i så fall inte bara bör avse finansiell leasing utan även andra finansieringsformer. Andra alternativ skulle kunna vara allmänna råd eller rekommendationer från Finansinspektionen eller överenskommelser inom branschen. Frågan huruvida sådana åtgärder är tillräckliga eller om det behövs tvingande lagstiftning bör, enligt remissvaret, bli föremål för närmare överväganden.

Utskottets ställningstaganden

Utskottet behandlade våren 1997 en motion vari begärdes förslag till en lag om finansiell leasing av lös egendom på grundval av Leasingutredningens betänkande (bet. 1996/97:LU15). Utskottet konstaterade därvid att Justitiedepartementet i det pågående beredningsarbetet med anledning av Leasingutredningens förslag prioriterat frågan om konsumentleasing. Enligt utskottets

mening borde resultatet av det fortsatta arbetet avvaktas innan några ställningstaganden gjordes från riksdagens sida. Med det anförda avstyrktes yrkandet. Riksdagen följde utskottet.

Våren 1998 behandlade utskottet på nytt ett motsvarande motionsyrkande (bet. 1997/98:LU18). Motionen remissbehandlades. Enligt utskottet var det angeläget att ett ställningstagande kom till stånd från regeringens sida också när det gäller frågan om en civilrättslig reglering av finansiell leasing av lös egendom mellan näringsidkare. Trots vad flertalet remissinstanser anförde ansåg utskottet att det fanns skäl som talade för att en lagstiftning borde komma till stånd, särskilt mot bakgrund av att många mindre och medelstora företag intar en underlägsen ställning i förhållande till leasegivarna. Därtill kom, enligt utskottet, ett visst behov av klargöranden när det gäller konkurs- och sakrättsliga frågor för leasing, och fråga uppkom i vilket sammanhang dessa klargöranden lämpligen borde göras. Utskottet var emellertid då inte berett att ta definitiv ställning i lagstiftningsfrågan. I stället borde det ankomma på regeringen att så snart som möjligt se till att frågan om lagstiftning om finansiell leasing mellan näringsidkare blev föremål för närmare överväganden och beredning. Ett sådant arbete fick dock inte, enligt utskottet, leda till att det pågående lagstiftningsarbetet rörande konsumentleasing försenades. En tänkbar ordning skulle, enligt utskottets mening, vara att regeringen i den kommande propositionen om konsumentleasing redovisade sina principiella ställningstaganden i frågan huruvida lagstiftning om finansiell leasing av lös egendom mellan näringsidkare borde komma till stånd.

Vad utskottet sålunda anförde gav riksdagen som sin mening regeringen till känna (rskr. 173).

Motionsspörsmålet har därefter fortsatt att vara föremål för debatt i olika sammanhang. I ett skriftligt frågesvar den 19 augusti 1999 rörande ränteskruvning anförde justitieministern bl.a. att regeringen i en kommande proposition om konsumentleasing kommer att redovisa sin inställning i frågan om lagstiftning om finansiell leasing mellan näringsidkare bör komma till stånd (svar på fråga 1998/99:778).

Mot bakgrund av vad som framkommit i ärendet kan utskottet inte finna att det föreligger skäl för riksdagen att i dagsläget vidta någon särskild åtgärd med anledning av motionen.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion L902.

Hemställan

Utskottet hemställer

beträffande *s.k. ränteskruvning*
att riksdagen avslår motion 1999/2000:L902.

Stockholm den 11 april 2000

På lagutskottets vägnar

Tanja Linderborg

I beslutet har deltagit: Tanja Linderborg (v), Rolf Åbjörnsson (kd), Marianne Carlström (s), Stig Rindborg (m), Karin Olsson (s), Henrik S Järrel (m), Nikos Papadopoulos (s), Elizabeth Nyström (m), Marina Pettersson (s), Christina Nenes (s), Tasso Stafilidis (v), Kjell Eldensjö (kd), Berit Adolfsson (m), Anders Berglöv (s), Viviann Gerdin (c), Ana Maria Narti (fp) och Raimo Pärssinen (s).

1999/2000:LU19

Särskilt yttrande

Ränteskruvning

Stig Rindborg (m), Henrik S Järrel (m), Elizabeth Nyström (m), Berit Adolfsson (m) och Ana Maria Narti (fp) anför:

Remissutfallet med anledning av motion L902 ger – liksom vid tidigare remissomgångar gällande frågan om regler kring finansiell leasing – en splittrad, om än delvis förutsägbar, bild av de närmast berörda parternas inställning till frågan.

Detta förhållande kan dock icke, enligt vår mening, tas till intäkt för att lämna fenomenet med s.k. ränteskruvning olöst åt sitt öde. Det torde nämligen stå utom varje tvivel att ränteskruvningar ägt och äger rum där överdebiterade räntor åsamkar såväl företag och enskilda som kommuner och lands- ting oskäligen kostnader. Härigenom har även betydande skattemedel, vilka kunnat bekosta nyttigare och angelägnare ting, kommit att användas för betalning av överräntor. Detta kan knappast anses försvarligt.

Regeringen har olyckligtvis kommit att prioritera frågan om konsumentleasing trots att denna finansieringsform är betydligt ovanligare i jämförelse med finansiell leasing av lös egendom mellan näringsidkare.

Lagutskottet har, i enlighet med Leasingutredningen, uttalat (bet. 1997/98: LU18) det angelägna i att ett ställningstagande kom till stånd från regeringens sida även i fråga om en civilrättslig reglering av finansiell leasing av lös egendom mellan näringsidkare. Frågan borde, menade utskottet, bli föremål för närmare överväganden och beredning utan att för den skull pågående lagstiftningsarbete rörande konsumentleasing försenades.

Vi anser oss inte på detta stadium kunna binda oss för den ena eller andra lösningen, utan menar att den generella finansieringsformen leasing och andra finansieringsavtal som ingås till rörlig ränta borde bli föremål för en grundlig och samlad genomlysning, bl.a. i syfte att söka stävja sådant ofog som ränteskruvning, vilken fläckar en annars bra finansieringsform.

För att rida spärr mot avarter som skruvade räntor öppnar sig ett panorama av tänkbara åtgärder på sätt som professorn i civilrätt, Mikael Möller, anför i sitt mycket väl genomarbetade yttrande över motionen. Det framstår därvid som ogörligt att inte beröra Finansinspektionens framtida roll och betydelse i detta sammanhang. Man kan, till yttermera visso med professor Möller, fråga sig ”om inte de primära korrektionsmedlen mot att någon i ett avtalsförhållande utnyttjar sitt kunskapsövertag och sin överlägsna tillgång till information för att tillskansa sig ett vederlag som överstiger vad hans motpart medgett, snarare bör vara straffrättsliga och näringsrättsliga än civilrättsliga”.

Dock, med hänsyn till att regeringen, trots allt, ställt i utsikt att i en kommande proposition om konsumentleasing också redovisa sin inställning i frågan om lagstiftning om finansiell leasing mellan näringsidkare har vi valt att avstå från att nu reservera oss och i stället föga detta särskilda yttrande till betänkandet. Men vi menar, på goda grunder, att ärendet brådskar efter mycken tövan och vacklan vid det här laget.

På lagutskottets begäran har yttrande över motionen avgivits av Finansinspektionen, Konsumentverket, Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet, Sveriges advokatsamfund, Finansbolagens Förening, Företagarnas Riksorganisation, Maskinentreprenörerna, Svensk Handel, Svenska Bankföreningen, Sveriges Industriförbund och professor Mikael Möller, Juridiska fakulteten, Uppsala universitet.

Remissinstanserna har därvid anfört följande, varvid bilagorna till yttrandena från Finansbolagens Förening och Företagarnas Riksorganisation har utelämnats.

Finansinspektionen

Finansinspektionen har undersökt utformningen och förekomsten av olika typer av avgiftsändringsklausuler som använts vid leasing mellan finansbolag och näringsidkare under perioden 1990–1996 (Finansinspektionens rapport den 31 januari 2000 nr 2000:1 Kartläggning av leasingavgifter). Inspektionen har därvid fått bekräftat att många av de avtalsklausuler som använts vid avgiftsändring varit oklart utformade. Oklarheterna har i åtskilliga fall medfört tolkningsproblem och tvister. I kartläggningen har inspektionen studerat 504 leasingkontrakt startade under perioden 1990–1996. Av dessa har 25 procent, där avgiftsjusteringen inte följer utvecklingen av STIBOR 90 dagar (STIBOR är den räntesats som tillämpas vid lån mellan banker), studerats närmare. Kartläggningen visar bl.a. att av samtliga studerade kontrakt (504 st.) har 54 procent en hänvisning till det allmänna ränteläget. Av de närmare granskade avtalen (122 st.) var 84 procent tecknade under perioden 1990–1993 och merparten av dessa kontrakt, 82 procent, var knutna till det allmänna ränteläget. Leasegivare har i nyare avtal övergått till att knyta avgiftsjusteringar till en specificerad publik ränta, vilket reducerar osäkerheten och oklarheten i avtalen samt risken för tvister.

Finansiell leasing är inte särskilt reglerat i lag. Avtalsfrihet råder på området. Vidare saknas vägledande domstolsavgöranden avseende tolkningen av avgiftsändringsklausulerna. Det är inte en uppgift för Finansinspektionen att, utan vägledande lagstiftning eller vedertagen praxis, ta ställning till innehållet i en klausul i det enskilda fallet. Finansinspektionen som gjort en kartläggning av denna typ av kontrakt har dragit slutsatsen att det saknas tillräckligt underlag för att göra en bedömning huruvida någon osund verksamhet förekommit. I rapporten konstaterar Finansinspektionen att parterna är ansvariga för de avtal de träffar men att leasegivarna bär ett ansvar för avtalens utformning.

Finansinspektionen avslutar rapporten med att föreslå att mindre näringsidkare bör omfattas av samma skydd i förevarande sammanhang som bör tillkomma konsumenter. Vidare föreslår inspektionen, till undvikande av framtida oklarheter och tvister, att en underrättelseskyldighet för leasegivare övervägs. Underrättelseskyldigheten innebär att leasegivaren vid ändring av leasingavgiften skall ange grunden för ändringen på ett sådant sätt att lease tagaren kan kontrollera om ändringen stämmer överens med vad som har avtalats.

I motionen görs antagandet att oriktiga ändringar av leasingavgifter inneburit oriktigt fakturerade avgifter uppgående till miljardbelopp. Finansinspektionen kan inte bekräfta dessa uppgifter. Utgången i tvister mellan leasegivare och leasetagare torde bero på om leasegivaren kan visa att det allmänna ränteläget eller bolagets refinansieringskostnader (beroende på vilken klausul respektive avtal innehåller) rört sig på ett sådant sätt att de har haft rätt att ändra leasingavgiften som de har gjort. Utgången härvidlag är inte given och måste bedömas mot bakgrund av vad som avtalats.

I motionen kommenteras också det faktum att möjligheten att få fram vägledande avgöranden hindras av skiljeklausuler som ger leasegivaren en ensidig möjlighet att välja skiljeförfarande. Finansinspektionen kan för sin del inte finna några skäl till att skiljeklausuler skulle vara oskäligen på detta område. Detta är emellertid en fråga för domstol att avgöra. Enligt vad inspektionen inhämtat under företagens undersökning så har skäligheten av användandet av skiljeklausul i förevarande sammanhang redan prövats av domstol. För övrigt framgår det av den undersökning Finansinspektionen gjort att mindre än tio procent av de 504 granskade avtalen innehöll skiljeklausuler. Detta innebär att möjligheten att få tvister om leasingavgiften avgjorda av domstol varit öppen i mycket stor utsträckning.

Motionären påstår också att räntejusteringar inte har skett på ett likformigt sätt med en konsekvent och lojal tillämpning av avtalen eftersom höjningar blivit för stora och sänkningar för små. Misstankar om att leasingavgifter hanterats på detta sätt uttryckte redan leasingutredningen. Finansinspektionen finner att det för närvarande inte finns tillräckliga belägg för dessa påståenden. De avgöranden som finns från tingsrätt går ut på att leasegivaren har ålagts bevisbördan för att denne ägt ändra avgifterna på företaget sätt. I två avgöranden konstaterade tingsrätten att leasegivaren inte lyckats visa sin rätt härvidlag (dom den 18 maj 1999 i mål nr T 8-1352-97 samt dom den 7 januari 2000 i mål nr T 3-153-98, båda Stockholms tingsrätt). I ett tredje avgörande fann tingsrätten att leasegivaren hade lyckats visa rätten till gjorda justeringar (beslut den 21 december 1998 i mål nr K 5-2085-92, Stockholms tingsrätt). Några långtgående slutsatser av dessa underrättsavgöranden låter sig enligt Finansinspektionens uppfattning inte göra.

Finansinspektionen framförde redan 1992 i en skrivelse till Svenska Bankföreningen det olämpliga i att använda klausuler som hänvisar till det allmänna ränteläget. Såvitt inspektionen kan bedöma har uttalandet i kombination med andra omständigheter också medfört att användningen av detta villkor minskat avsevärt. Av företagens undersökning framgår att tre av sju leasegivares nuvarande leasingvolym uteslutande regleras av avtal som hänvisar till en publik ränta. För de fyra återstående uppgår denna siffra till mellan 85 och 95 procent. Problemen kring hänvisningar till det allmänna ränteläget eller ränteläget på den marknad varpå leasegivaren vid var tid refinansierar sig synes mot bakgrund härav främst vara ett historiskt problem.

Det finns som inspektionen framför i sin rapport anledning att överväga en reglering av finansiell leasing i vissa delar. Detta gäller främst mindre näringsidkare samt införande av en underrättelseskyldighet vid ändring av leasingavgift.

Konsumentverket begränsar yttrandet till att avse frågan om ränteskruvning i konsumentförhållanden.

Konsumentkreditlagen (1992:830) innehåller en regel i 11 § tredje stycket som är avsedd att motverka ränteskruvning. Regeln har tillkommit i anledning av den kritik som riktats mot att vissa kreditgivare varit snabba att ändra räntan i egen favör, medan de varit mera senfärdiga med att ändra räntan till konsumentens förmån (prop 1991/92:83 s 51).

Innebörden av regeln är att en kreditgivare är skyldig att tillämpa ett avtalsvillkor om ränteändring på samma sätt till konsumentens förmån som till hans nackdel. Enligt lagmotiven gäller inte detta enbart i fråga om storleken på ränteändringarna, utan också att kreditgivaren i jämförbara fall är skyldig att agera lika snabbt för att sänka räntan som för att höja den (prop s 117). I detta sammanhang bör noteras att det är svårt för konsumenten att ifrågasätta gjorda ränteändringar när kreditgivaren hänvisar till förändringar i egna upplåningskostnader eller oförutsedda kostnadsökningar i övrigt.

Konsumentkreditlagen är emellertid inte direkt tillämplig på leasing- och hyresavtal, om det inte är avsett att konsumenten skall bli ägare till den leasade eller hyrda varan (jfr 3 §). Vid leasing och hyra har konsumenten alltså inte samma skydd som vid kreditavtal. Att det finns sådana luckor i konsumentskyddet är anmärkningsvärt, särskilt som konsumenten vid leasing eller hyra av vara många gånger har rätt att köpa varan när avtalstiden löper ut. För närvarande är konsumentleasing ingen utbredd företeelse och vi har inte uppmärksammat något problem med skruvade räntor i konsumentleasingavtal. Hyresavtal får emellertid anses vara relativt vanliga, men inte heller där har vi noterat att avgiftsändringar sker på ett otillbörligt sätt. Detta innebär dock inte att det är mindre angeläget att förstärka konsumentskyddet vid leasing och hyra.

När det gäller tvister om skruvade räntor för konsumentkrediter, har Allmänna reklamationsnämnden under hand uppgett att det är ovanligt med tvister i nämnden som gäller skruvade räntor, framförallt beträffande krediter tagna efter 1993, dvs efter konsumentkreditlagens ikraftträdande. Vi har också inhämtat uppgifter från Konsumenternas Bankbyrå (bankbyrå), som har till uppgift att ge konsumenter råd och vägledning i bank- och kreditfrågor. Enligt bankbyrån inkommer klagomål om s.k. ränteskruvning avseende lån utan säkerhet tagna före 1993. Klagomål kommer också in om räntejusteringar för lån tagna efter 1993 och i några fall gäller det skruvade räntor. Till Konsumentverket inkommer också en del anmälningar som rör ränteskruvning, men de rör i huvudsak krediter där nuvarande lag inte är tillämplig.

Sammanfattningsvis har vi inte tillräckligt underlag för att bedöma i vilken omfattning skruvade räntor kan förekomma när det gäller konsumentkrediter. Vår uppfattning är dock att det ringa antal tänkbara fall som kommit till vår kännedom tyder på att skruvade räntor inte förekommer i någon nämnvärd omfattning på konsumentkreditmarknaden och att konsumentkreditlagens ränteregler har haft en preventiv effekt på marknaden.

Svenska Kommunförbundet

Svenska Kommunförbundet har beretts tillfälle att inkomma med synpunkter på rubricerade motion angående åtgärder mot s.k. ränteskruvning.

Förbundet saknar uppgift om vad ränteskruvning kan ha kostat sektorn under 1990-talet och storleken av de belopp som omfattats av förlikningar mellan kommunen och leasegivaren. Vi har inte kunnat utforma någon enkät

till medlemskommunerna på grund av den korta svarstid som förelagat men vi har inhämtat synpunkter genom telefonsamtal med ett antal ekonomi- och finanschefer.

De frågor som sammanhänger med ränteskruvning avser främst finansiell leasing och avser en leasegivares ändring av villkoren under pågående avtalsperiod i strid med avtalsvillkoren. Frågan kom särskilt att aktualiseras under 1992 i samband med den finansiella krisen och därmed sammanhängande räntechock. Genom att leasegivarens rätt att justera leasingavgiften i många avtal inte var kopplad till en referensränta utan till ändring i det allmänna ränteläget visade det sig mycket svårt att bedöma huruvida ränteskruvning skedde eller ej. Många kommuner gjorde dock egna uppföljningar eller antog erbjudanden från företag som specialiserat sig på att jämföra villkoren i leasingavtal med de leasingavgifter som betalats och man har då kunnat konstatera att man många gånger erlagt för höga avgifter. Då finanskrisen avklingade och leasingavgifterna sänktes till följd av fallande räntor skedde också denna sänkning i långsammare takt med kraftiga överdebiteringar som följd.

Vad vi erfarit har dock ränteskruvning inte varit föremål för domstolsprövning inom kommunsektorn – däremot har ett antal förlikningar ingåtts mellan kommuner och leasegivare. Många kommuner valde till följd av dessa tvister att själva svara för inköpen av objekten och finansiera dessa över investeringsbudgeten. Det förtjänar att påpekas att t.ex. Stockholm i princip haft leasingförbud för staden – och dess bolag under hela 1990-talet.

Ränteskruvning upplevs numer inte som något stort problem i kommunsektorn mycket beroende på att avtalen är så utformade att avgiftsjusteringen relateras till en officiellt noterad referensränta.

Svenska Kommunförbundet har också bedrivit en omfattande utbildningsverksamhet för att höja kompetensnivån i kommunsektorn vad gäller leasing. Särskilda kurser i leasing och kalkylering har genomförts och frågeställningarna tas även upp inom ramen för en relativt omfattande kursverksamhet avseende lagen om offentlig upphandling. Även internutbildning genomförs av enskilda kommuner.

Problemet i stora organisationer som kommuner är att fakturahanteringen är en masshantering och de som sköter den kan inte förväntas ha kännedom om bakomliggande avtal varför ändringar i t.ex. leasingavgifterna måste följas upp på annat sätt. Detta inträffar då vid en senare tidpunkt och skilda bedömningar mellan leasegivare och leasetagare leder då till tvist många gånger efter det att avtalet löpt ut.

I vårt yttrande över Leasingutredningens slutbetänkande "Finansiell leasing av lös egendom" (SOU 1994:120) ställde sig förbundet positivt till att en lag om finansiell leasing skulle införas i vilken leasegivares rätt att höja leasingavgifterna skulle regleras och att en officiellt noterad styrränta skulle ligga till grund för en sådan ändring. En sådan ordning skulle göra parterna mer jämställda i en i övrigt komplicerad avtalssituation. Förslaget ledde som bekant inte till någon lagstiftning.

Avtalsvillkoren vid finansiell leasing bör ses över i syfte att åstadkomma ytterligare förbättringar. Vid avtalets ingående och vid räntejusteringar under pågående avtalsperiod bör leasegivaren för leasetagaren särskilt redovisa annuiteten uppdelad på ränta och amortering. Avtalsvillkoret för att ändra leasingavgiften under pågående avtalsperiod bör knytas till en officiellt noterad styrränta frikopplad från leasegivarens upplåningskostnad.

En skärpning av kraven på leasingavtalen torde närmast vara en fråga för Finansinspektionen.

Landstingsförbundet

Med anledning av lagutskottets förfrågan har Landstingsförbundet ställt ett antal frågor om ränteskruvning till landstinget (se bilaga). Svaren ger vid handen att landstingen endast i liten omfattning använder sig av finansiell leasing. Ett undantag är AB Storstockholms Lokaltrafik som ägs av Stockholms läns landsting. Därutöver är det endast fyra landsting som anger att de i dag har finansiell leasing och ett av dem avser att upphöra med denna finansieringsform när nuvarande kontrakt löper ut.

Endast ett landsting säger sig ha blivit drabbat av ränteskruvning. Detta medförde en skiljetvist mellan landstinget (Örebro läns landsting) och leasinggivaren (CE Capital Equipment Finance AB). Tvisten ledde fram till förlikning 1998 innebärande att leasinggivaren accepterade en omförhandling av debiteringsnivån med 9,3 miljoner kronor.

Det har framkommit att det fortfarande förekommer att leasinggivare erbjuder landsting villkor enligt "räntan skall justeras efter räntenivån på den kapitalmarknad varpå leasinggivaren finansierat sin verksamhet", dvs villkor som ger utrymme för ränteskruvning. Om detta innebär att kraven när det gäller leasinggivarnas utformning av sina erbjudanden bör skärpas, torde närmast vara en fråga för Finansinspektionen.

När det gäller landstingen så har de allmänt infört sådana restriktioner och kontroller avseende finansiell leasing att i den mån avtal ingås så bygger de på klara och entydiga räntejusteringsklausuler, exempelvis att räntejusteringen kopplas till Stibor 90 dagar eller annan marknadsränta. Det finns numera även möjligheter att med datorbaserade program kontrollera att eventuella räntejusteringar följer de regler som avtalats. Något landsting påpekar att kostnaderna för service respektive kapitalvärdet för leaseobjektet bör hållas isär i avtalet. En annan synpunkt är att avtalen bör utformas så att tvister skall avgöras i domstol och inte i skiljeförfarande. Endast det faktum att kontrollen av fakturorna tar tid nämns av något landsting som ett problem.

Sammanfattningsvis anser inget landsting i dag att ränteskruvning är något egentligt problem. Därmed bedömer Landstingsförbundet att en offentlig hearing i ärendet är av mindre intresse från landstingens synpunkt. Om en sådan hearing ändå kommer till stånd är Landstingsförbundet givetvis berett att medverka och redovisa landstingens erfarenheter enligt ovan.

Bilaga till Landstingsförbundets yttrande

I motionen påtalas bl a att ränteskruvning är vanlig i samband med s k finansiell leasing och att detta är en vanlig finansieringsform för bl a landsting. Som exempel nämns även att ett landsting skall ha betalt 11 miljoner kronor mer i låneränta än vad som behövts om räntedebiteringarna skötts korrekt. Motionen föreslår att riksdagen skall begära att regeringen skyndsamt återkommer med förslag till konkreta åtgärder för att stävja s k ränteskruvning.

För att få underlag för synpunkter på motionen ber vi er svara på följande frågor:

1. I vilken utsträckning använder landstinget finansiell leasing? Ange belopp.

2. I vilken utsträckning har landstinget drabbats av s k ränteskruvning och i vilka samband har detta skett? Om så är fallet ange beräknat belopp, år och typ av finansiering.
3. Bedömer ni att s k ränteskruvning är ett växande problem för landstinget eller har problemet minskat under senare år? Motivera bedömningen.
4. Har landstinget drivit, driver landstinget eller avser landstinget att driva process för att uppnå återbetalning av för högt debiterat räntebelopp? Om så är fallet nämn typ av process, belopp, eventuellt uppnått resultat och eventuell konsultmedverkan.
5. Har ni konkreta förslag om hur ränteskruvning skulle kunna stävjas? I så fall vilka?

Sveriges advokatsamfund

1. Sammanfattning

Sveriges advokatsamfund (Samfundet) delar inte motionärens uppfattning att det, mot bakgrund av förekomsten av s.k. ränteskruvning, finns anledning att se över Finansinspektionens organisation, instruktion och tillsynsrutiner. Samfundet anser inte heller att det föreligger något behov av lagstiftning vare sig avseende finansiell leasing eller specifikt avseende ränteskruvning.

2. Finansinspektionens rapport 2000:1

Finansinspektionen har i sin rapport 2000:1, Kartläggning av leasingavgifter, undersökt utformningen och förekomsten av olika typer av avgiftsändringsklausuler som använts vid leasing mellan finansbolag och näringsidkare under perioden 1990–1996.

Av den kartläggning som har gjorts i rapporten framgår att leasegivarna i nyare avtal övergått till att knyta avgiftsjusteringar till en specificerad publik ränta vilket reducerar osäkerheten och oklarheten i avtalen samt risken för tvister. Finansinspektionen konstaterar i rapporten följande. Andelen avtalsklausuler som hänvisar till det allmänna ränteläget har minskat betydligt till förmån för klausuler som endast medger avgiftsändring vid förändringar i en publik ränta. Detta understryker en förändrad syn hos bolagen på utformningen av räntejusteringsklausuler i avtalsvillkoren.

Finansinspektionens granskning har också enligt rapporten visat att avtal som har en avvikelse gentemot STIBOR främst är att hänföra till början av 1990-talet. Enligt Finansinspektionen synes den avgiftsdebitering som avvikit från publikt iakttagbara räntor främst vara att hänföra till turbulensen kring finanskrisen.

3. Finansinspektionens organisation, instruktion och tillsynsrutiner

Finansinspektionens uppgift är att agera såsom verkställande organ och inte såsom dömande. Inom ramen för den tillsyn som Finansinspektionen utövar finns också möjlighet för myndigheten att såvitt gäller problemet ränteskruvning kontrollera om det förekommit en systematisk överdebitering av ränta. Samfundet anser inte att det finns skäl att se över vare sig myndighetens organisation, instruktion eller tillsynsrutiner.

4. Om behovet av lagstiftning

Samfundet anser inte att det mot bakgrund av vad som framkommit i Finansinspektionens ovan nämnda rapport eller mot bakgrund av vad som anförts i motionen föreligger ett behov av en tvingande obligationsrättslig lagstiftning om finansiell leasing mellan näringsidkare och i vart fall inte särskild lagstiftning avseende ränteskrivning. Det förhållandet att 36 § avtalslagen sällan tillämpats på leasingförhållanden talar för att några påtagliga missförhållanden inte föreligger på leasingmarknaden. De rättsliga frågor med anknytning till finansiell leasing som förekommer, såsom t.ex. oskäligen räntevillkor, kan enligt samfundets mening tillfredsställande lösas inom ramen för gällande civil- och marknadsrättslig lagstiftning. Det finns inte heller anledning att anta att avtalskontrahenterna i leasingbranschen skulle vara ovilliga att gemensamt diskutera villkorens utformning och tillämpning. Genom ett sådant förfarande skulle det vara möjligt att uppnå en standardavtalspraxis som var utvecklad och accepterad av båda parter.

Samfundet anser det vidare olämpligt att lagstiftaren genom tvingande lagstiftning ingriper i avtalsförhållandet mellan näringsidkare. En tvingande reglering skulle kunna medföra sådana förändringar i förutsättningarna för den finansiella leasingen att denna drastiskt minskade, vilket skulle innebära att en för många företag viktig finansieringsform upphörde.

När det gäller behovet av lagregler avseende ränteskrivning i leasing till konsument gör sig de ovan anförda skälen inte lika starkt gällande. Eftersom avtal om finansiell leasing till konsument torde förekomma i mycket begränsad omfattning kan behovet av lagstiftning för konsumenter dock ifrågasättas. De missförhållanden som eventuellt föreligger kan stävjas med mindre ingripande åtgärder. Domstolarna och Allmänna reklamationsnämnden har ingripit mot obalanserade avtalsvillkor med tillämpning av konsumentkreditlagens regler, antingen direkt eller analogt. Samfundet anser mot bakgrund härav att situationen på marknaden för närvarande inte är sådan att lagstiftning krävs.

5. Osund kreditgivning

Samfundet anser inte att vad som framkommit i Finansinspektionens rapport eller den aktuella motionen berättigar till slutsatsen att någon osund verksamhet har förekommit.

Finansbolagens Förening

Sammanfattning

Det är av central betydelse för den aktuella frågan att finansiella leasegivare och andra kreditinstitut har fortlöpande kontroll över sin ekonomiska ställning och inte utsätter sig för okontrollerade ränterisker. I motsatt fall skulle en ny bankkris kunna utvecklas snabbt. Det är därför ett starkt samhällsintresse att kreditinstitut kan kompensera sig för ökande finansieringskostnader. Detta är grunden för behovet att kunna ändra leasingavgifterna under ett leasingavtals löptid.

Föreningen noterar vidare att de påståenden om ränteskrivning som förekommit avsett leasingavtal som ingåtts under eller i anslutning till bankkrisen i början av 90-talet. Det synes däremot saknas påståenden om att det skulle ha förekommit ränteskrivning i leasingavtal som ingåtts under de senaste åren.

De påståenden om ränteskruvning som förekommit i massmedia härstammar från några få källor men har inte styrkts av någon objektiv undersökning. Tvärtom har Finansinspektionen i sin nyligen avslutade undersökning inte funnit några belägg för att det skulle ha förekommit någon systematisk ränteskruvning.

Det är också värt att notera att påståendena om ränteskruvning i huvudsak avser några enstaka leasegivare som inte längre opererar på marknaden i de strukturer som rådde då ränteskruvning skulle ha förekommit.

Slutligen har Finansbolagens Förening till vägledning för sina medlemmar gjort ett uttalande om god sed rörande finansiella leasingvillkor. Där berörs även klausuler om beräkning och ändring av leasingavgifter. I och med detta har branschen redan vidtagit åtgärder som bl.a. är ägnade att motverka skruvning av leasingavgifter.

Av främst ovanstående skäl bedömer föreningen att det saknas anledning att från motionärens utgångspunkter se över Finansinspektionens organisation, instruktion eller tillsynsrutiner. Inte heller finns det anledning att utfärda lagstiftning med avseende på finansiell leasing.

Motionen

Den centrala frågan i motionen är förekomsten av s.k. ränteskruvning och behovet att vidtaga åtgärder däremot.

Frågan om ändring av leasingavgifter

I fråga om behovet att kunna ändra leasingavgifter under ett leasingavtals löptid kan noteras att åren närmast före Leasingutredningens slutbetänkande kännetecknades av kraftiga fluktuationer i det allmänna ränteläget. Det blir då en naturlig följd att leasingavgifter också fluktuerar kraftigt, på samma sätt som utlåningsräntor också fluktuerade vid samma tid, ibland i betydande utsträckning. Sådana fluktuationer var uteslutande en följd av osäkerhet om ränteutvecklingen på sikt och ekonomin i stort. De senaste åren har Sverige upplevt ett lugnare, och sjunkande, ränteläge. I linje därmed är leasingavgifter för närvarande betydligt lägre än tidigare. Denna sänkning förstärks av en ökad konkurrens mellan leasegivarna vilket, precis som på bankområdet, lett till minskade marginaler.

Påståendet om ränteskruvning innebär att leasegivare skulle ha tagit ut högre leasingavgifter än vad som avtalats. Själva påståendet bygger på att storleken av den leasingavgift som avtalats under gällande rätt kan fastställas. Därav synes logiskt följa att det inte är rättsläget som är oklart utan tillämpningen av berörda leasingavtal. I dessa fall skulle leasegivare således följaktligen, trots ett känt rättsläge, ha tillämpat avtalens bestämmelser på ett felaktigt sätt. Lösningen på sådana problem är rimligen i första hand att se till att avtalen tillämpas på rätt sätt. Domstols- och skiljeavgöranden har också i några uppmärksammade fall tjänat som korrektiv. Därmed kan sägas att systemet har fungerat.

Påståenden om skruvning bygger vidare på antagandet att leasingavgifterna skall följa en viss referensränta. Det är också vanligt att detta är utgångspunkten för beräkning av leasingavgifter. Det är dock inte den enda utgångspunkten. Leasegivare måste därutöver ha kontroll över sin ekonomiska ställning. I förhållande till leasing kan leasegivare behålla kontroll över sin egen ekonomiska ställning endast genom att antingen för varje enstaka leasingavtal ta upp en lika lång matchande upplåning (vilket är ovanligt och i praktiken ogörligt för merparten av alla leasingavtal) eller i leasingavtalen förbe-

hålla sig rätten att höja avgiften även av annan anledning än fluktuationer i en viss referensränta, i den mån så erfordras för att leasegivaren skall kunna skydda sin egen ekonomiska ställning. På marknaden förekommer ett antal klausuler av olika lydelser för att uppnå detta mål. Påståenden om skruvning bygger inte sällan på bristande förståelse för att sådana klausuler är berättigade.

Finansinspektionens huvuduppgift är att övervaka det finansiella systemets stabilitet. Ett mycket väsentligt inslag i den verksamheten är övervakning, att finansiella leasegivare och andra kreditinstitut inte utsätter sig för okontrollerad ränteriskexponering. Kreditinstituten rapporterar också löpande sin ränteriskexponering till Finansinspektionen. Det utgör således ett krav från statsmaktens sida att leasegivare inte utsätter sig för okontrollerade ränterisker. Detta kan leasegivare göra endast genom att tillämpa klausuler om justering av leasingavgifter som går vidare än att endast koppla leasingavgifterna till en viss referensränta.

Motsvarande problematik förekommer i princip vid all finansiering. Därvid har bankerna i sin företagsfinansiering utvecklat en praxis att betinga sig ränta efter den räntesats banken vid var tid tillämpar. Lånekunden är således skyldig att betala den ränta banken från tid till annan påfordrar. Det är uppenbart att en sådan lånekund är mer utsatt för bankens tillämpning av räntevillkoret än vad en leasetagare är som ändå i första hand fått leasingavgifterna kopplade till en viss referensränta. Ytterst är frågan dock beroende av att finansiären lojalt tillämpar avtalade villkor. Den hårda konkurrensen är också en återhållande faktor mot illojal avtalstillämpning.

Leasingavtal skruvas inte

De påståenden om ränteskruvning som från tid till annan har förekommit i massmedia har inte belagts i någon objektiv undersökning. Påståendena har avsett leasingavtal som upprättades under åren 1990–1996, och i synnerhet under bankkrisen i början av 90-talet. Det föreligger enligt föreningens kännedom inga påståenden om att ränteskruvning skulle förekomma i avtal som upprättats efter 1996.

I några uppmärksammade domar och skiljeavgöranden har leasegivare ålagts att betala tillbaka vissa delar av erlagda leasingavgifter. Finansbolagens Förening ser sådana tvister som sedvanliga avtalstvister som kan förekomma i all affärsverksamhet. Förutom att tvisterna undantagslöst avsett äldre leasingavtal gäller att flera av dem, och särskilt några av de mest uppmärksammade, avsett några enstaka leasegivare som inte längre är kvar på marknaden, åtminstone inte i den struktur som gällde då avtalen ingicks.

Mot bakgrund av vad nu sagts hävdar Finansbolagens Förening att det saknas anledning att antaga att det förekommer, eller skulle ha förekommit, någon systematisk skruvning av leasingavgifter.

Finansinspektionen har nyligen utfört en undersökning av utformningen och tillämpningen av sju större leasegivares avtalsklausuler rörande ändring av leasingavgifter (Finansinspektionens rapport 31 januari 2000 *Kartläggning av leasingavgifter* (dnr 4543-99-320). Bland sina slutsatser noterar Finansinspektionen (s. 20) att det inte är möjligt för Finansinspektionen att påstå att de använda avtalsvillkoren är oskäligen eller om tillämpningen av villkoren varit avtalsstridig.

Finansinspektionens utredning har således inte utvisat någon systematisk s.k. ränteskruvning.

Det bör vidare noteras att påståenden om ränteskruvning inte är allmänna. I stället har sådana påståenden i huvudsak hela tiden kommit från några få källor men upprepats många gånger. Dessa källor har till föremål för sin affärsverksamhet att driva tvister om leasingavgifter. De har sålunda ett eget intresse att skapa en bild av att leasetagare i gemen förmått betala högre leasingavgifter än vad som avtalats. Däremot har inte leasetagare i gemen till leasingbolagen framfört påståenden att leasingavgifter skulle ha skruvats.

God sed rörande finansiella leasingvillkor

Finansbolagens Förening har till vägledning för sina medlemmar gjort bifogade uttalande om god sed rörande finansiella leasingvillkor. Detta uttalande synes i stort sett svara mot de egenåtgärder från näringslivet som Finansinspektionen ser som en möjlighet för att tillförsäkra att leasingvillkor utformas och tillämpas på ett ur allmänna synpunkter godtagbart sätt.

Med hänsyn till ovanstående anser föreningen att motionen bör avslås.

Företagarnas Riksorganisation**Sammanfattning**

Företagarnas Riksorganisation är för en lagreglering av finansiell leasing i allmänhet och ränteskruvning i synnerhet. Problemet med ränteskruvning är känt sedan länge och för de små och medelstora företagens del är en lagstiftning om finansiell leasing i allmänhet önskvärd.

Bakgrund

Frågan om ränteskruvning har tidigare berörts i slutbetänkandet från Leasingutredningen, SOU 1994:120, Finansiell leasing av lös egendom. Utredningen betraktade ränteskruvningen som ett utbrett branschproblem (sid. 393). Enligt inhämtade uppgifter från de företag som driver processer mot finansbolag och banker finns det ett flertal leasetagare, som bl.a. under åren 1988-1993 tecknat leasingavtal som inneburit merkostnader i form av ränteskruvning, som inte kompenserats för ränteskruvningen.

I tidigare yttranden (bl.a. över motionen 1997/98:L908) berörde branschorganisationerna (t.ex. Bankföreningen eller Finansbolagens Förening) detta problem i samband med finansiell leasing. Branschföreträdarna hävdade sammanfattningsvis att, i den mån ränteskruvning varit ett problem, det torde vara åtgärdat till följd av branschens vilja att iaktta god sed och självsanering. Vidare hävdas att räntenivåerna är stabilare nu jämfört med för några år sedan.

Företagarnas Riksorganisations ståndpunkt

Sett ur små och medelstora företags synvinkel är finansiell leasing ett viktigt alternativ till andra finansieringsformer. Betydelsen av denna kan inte underskattas. Det är alltså på det viset att tillgången på riskkapital för små och medelstora företag är begränsad, framför allt beroende på dagens skattesystem.

I normala fall är FR emot särregleringar till skydd för små och medelstora företag. Rättslivet i stort och förutsägbarheten i rättstillämpningen gagnas av ett enhetligt regelverk. Samma inställning gäller regleringar som inskränker den fria partsviljan. Ett lagförslag som det leasingutredningen föreslagit innebär emellertid ingen särreglering. Vad gäller finansiell leasing och behovet av lagstiftning sett ur små och medelstora företags synvinkel ber FR i huvudsak att få hänvisa till experten Hans Peter Larssons yttrande i leasingutredningen. Yttrandet bifogas denna skrivelse.

Vad gäller ränteskruvning vill FR anföra följande.

Det som anförts från finansbolagen och bankerna som ett skäl mot en lagreglering av leasing i allmänhet och ränteskruvning i synnerhet är, som sagt, branschens vilja att iaktta god sed och självsanering. I övrigt anförts att räntorna inte varierar på samma sätt som under de turbulenta åren 1988–1993.

Enligt FR:s uppfattning betyder inte dessa omständigheter att förutsättningarna för att situationen återuppstår är undanröjda. Större företag har dessutom fördelen av att kunna påverka leaseavtalets innehåll och kan därför kräva att räntan knyts till kända referensräntor som STIBOR eller liknande. Mindre företag är i dagsläget hänvisade till branschens standardavtal som fortfarande innehåller vaga hänvisningar till "det allmänna ränteläget" eller liknande. Det mindre företags avtalsfrihet består alltså i valet mellan att tacka ja eller nej till de erbjudna villkoren.

Villigheten från bankers och finansbolags sida att ta itu med eller ens lyssna på företag som haft invändningar mot de avgifter de betalat, och beräkningsgrunderna för dem, har varit mycket små. De företag som vill inleda en diskussion har varit tvungna att väcka talan mot finansbolaget. Blotta förekomsten av företag vars affärsidé är att driva in pengar åt leasetagare från finansbolag och banker antyder att ränteskruvning inte bara kan ha varit ett problem av marginell karaktär, vilket hävdats från bankernas och finansbolagens sida.

Situationen för kommuner och staten avseende deras avtal torde vara liknande, om än något mer jämbördig som avtalspart än det lilla företaget gentemot finansinstituten.

Vad gäller konsekvenserna av en lagstiftning om finansiell leasing och ränteskruvning är det, som alltid, svårt att överblicka konsekvenserna för de olika avtalsparterna. Skälen för och emot kan sammanfattas i att det blir något säkrare och något dyrare att välja leasing som finansieringsform.

Företagarnas Riksorganisation vill understryka ett par saker angående leasingavtalens bristande transparens.

Leasetagaren har med det nuvarande systemet svårt att överblicka och bedöma om leaseavgiften, efter första höjningen, är den riktiga. Bakom beloppet döljer sig en mängd småkostnader som han inte har tid eller möjlighet att bedöma sanningshalten hos. Om en lagstiftning skulle minska detta problem kan inte sägas säkert. Allt talar i vart fall för att leasetagaren/företaget betalar dyrt i nuvarande situation. Fördelen med en lagstiftning för att stävja ränteskruvning är att transparensen i avtalen ökar och därmed företagarens möjlighet att bedöma om leasingavgiften är i enlighet med avtalet. Hans möjlighet att förutsäga kostnaderna för finansieringen ökar också.

Det går att argumentera att företagaren, i avtalsfrihetens namn, får skylla sig själv om han skriver på ett avtal som han inte förstår. Små och medelstora företag har emellertid med det nuvarande systemet svårt att kontrollera om ändringarna av avgifterna speglar verkliga kostnader för leasegivaren.

Branschens oförmåga att självsanera är, förutom ovan redovisade skäl, grunden för FR:s ställningstagande för en lagstiftning om finansiell leasing i allmänhet och ränteskruvning i synnerhet.

Maskinentreprenörerna

Maskinentreprenörerna är ett bransch- och arbetsgivareförbund bestående av cirka 4 000 medlemsföretag. Medlemmarna är alla företagare och ägare av anläggningsmaskiner (grävmaskiner, hjullastare etc). Drygt 60 % av medlemsföretagen är enmansföretagare. Branschen är mycket kapitalintensiv, beroende på maskinernas höga inköpspriser. Det är inte ovanligt med en investering på över 2 000 000 kronor i en maskin för en enmansföretagare i branschen. Höga investeringskostnader gör att i princip alla anläggningsmaskiner som säljs i landet finansieras framförallt via avbetalningsköp och ibland via leasing av finansbolag och banker.

Vi vill påstå att i princip alla våra medlemsföretag har finansierat eller finansierar via ett finansbolag. Problemet med "ränteskruvning" är därför ett stort problem för Maskinentreprenörernas medlemsföretag.

Maskinentreprenörerna stöder motionärens hemställan om att åtgärder måste vidtas för att stävja "ränteskruvning".

Maskinentreprenörerna vill vidare framföra följande förslag för att till viss del förhindra att "ränteskruvning" sker.

Förslag

1. Samtliga finansieringsavtal skall kopplas till en i kontraktet angiven parameter som exempelvis Stibor, K1 etc.
2. Krav på finansbolaget att upplysa kunden om varje ränteförändring och förklara hur förändringen påverkar räntesatsen och räntebeloppet i det aktuella finansieringskontraktet.
3. Krav på finansbolaget att på varje faktura ange ursprunglig kontraktsränta och den vid varje tillfälle gällande räntesatsen.
4. I kontraktet skall anges att tvist skall avgöras i allmän domstol och inte via skiljedomsförfarande, detta bland annat på grund av att småföretag inte har ekonomiska resurser att driva ett ärende via skiljedomsförfarandet.
5. Någon form av reklamationsnämnd bör inrättas i varje finansbolag. Nämnden skall vara partssammansatt och vara sista instans som behandlar tvister innan tvisten förs vidare till allmän domstol. Som exempel kan anges att detta förfarande är vanligt inom försäkringsbranschen.

Med dessa förslag anser Maskinentreprenörerna att det finns möjligheter att stävja ofoget med "ränteskruvning" från finansbolag och banker.

Henrik S. Järrel – motionären – begär i sin motion konkreta åtgärder för att komma till rätta med s.k. ränteskruvning, d v s överuttag av räntor.

Ränteskruvning har sin botten i vad motionären benämner bankers, finansbolags eller andra kreditinstituts överuttag av räntor i samband med leasingavtal. Sådana överuttag görs i samband med löpande lånevviseringar genom att uppräknade låneräntan till nivåer som vida överstiger den räntesats och/eller indexering som stipuleras i det ursprungliga låneavtalet.

Det är enligt Svensk Handels uppfattning inte acceptabelt att leasinggivare tar ut överräntor från leasingtagare enligt ovan angivna sätt. Överräntor drabbar såväl institutionella kunder som privatpersoner. När överräntor debiteras den offentliga sektorns institutioner, är det bl.a. allvarligt då dessa räntor skall betalas av skattemedel som rimligen borde komma till nytta på ett effektivare sätt genom alternativa ändamål.

Som angivits i ett tidigare remissvar till motion 1997/98:L908, daterat 1998-01-12, är det ett faktum att många av Svensk Handels medlemsföretag, är mindre företag. För dessa företag kan avtalsformen leasing vara en viktig form för att finansiera investeringar och är ofta ett alternativ till traditionella banklån. Dessa mindre företag eller leasingtagare har ofta inte ekonomiska möjligheter att skaffa den expertis som krävs för att kunna syna avtal och de fulla konsekvenserna av avtal. Resultatet kan bli att leasingtagarens rättmätiga intressen inte tillgodoses. Genom att skapa en formell stabilitet kring leasingen som finansieringsform kan detta särskilt underlätta de mindre företagens investeringar, företag som ofta saknar egen finansiell expertis att bedöma räntevillkoren och det sätt på vilket de uppräknas.

Svensk Handel ser därför positivt på motionärens förslag att riksdagen hos regeringen begär att regeringen återkommer med förslag till konkreta åtgärder i enlighet med vad ovan anförts. Det innebär att Finansinspektionens (FI) organisation och rutiner ses över för att påverka att FI i ökad omfattning ges till uppgift att kontrollera att finansiell leasing hanteras på ett acceptabelt sätt.

Svenska Bankföreningen

I motionen begärs ett tillkännagivande från riksdagens sida om behovet av att se över *dels* Finansinspektionens organisation, instruktion och tillsynsrutiner, *dels* lagstiftningen ”i berörda delar, särskilt med avseende på finansiell leasing”. Motionären anser att regeringen skyndsamt skall återkomma till riksdagen med förslag till konkreta åtgärder.

I motionen görs ett antal påståenden angående leasingbolagens sätt att hantera avgiftsvillkoren i leasingkontrakt som, om påståendena vore korrekta, möjligen skulle kunna föranleda en slutsats om att någon form av åtgärd från myndigheternas sida vore motiverad.

Vad som huvudsakligen läggs leasingbolagen till last är att räntejusteringar inte har skett på ett konsekvent och likformigt sätt, vilket skulle ha fått till följd att bolagen under åren har fakturerat kunderna miljardebopp på oriktiga grunder.

Liknande påståenden har under de senaste åren upprepade gånger framförts i massmedia, framför allt av s k leasingkonsulter. Detta har föranlett Finansinspektionen att undersöka utformningen och tillämpningen av olika typer av avgiftsändringsklausuler som använts i kontrakt mellan finansbolag och näringsidkare under perioden 1990–1996.

Vad Finansinspektionen sammanfattningsvis anför i rapporten är följande.

Av de granskade avtalen var 84 procent tecknade mellan åren 1990 och 1993, när finanskrisen utsatte det finansiella systemet för extrema påfrestningar. En mängd oklarheter kring hur avgiftsändringarna skall tolkas förekommer visserligen och leasegivarna har, i egenskap av utformare av avtalen, ett ansvar för brister och oklarheter i dessa. Med hänsyn till de olika bedömningar som görs i de enskilda fallen som studerats och i brist på vägledande avgöranden av domstol är det emellertid inte möjligt för Finansinspektionen att påstå vare sig att det har förekommit oskäligen avtalsvillkor eller att tillämpningen av villkoren har varit avtalsstridig. Därmed saknas underlag för inspektionen att göra en bedömning av huruvida osund verksamhet har förekommit.

Avslutningsvis erinrar Finansinspektionen om att den i sitt remissvar över Leasingutredningens betänkande tillstyrkte att vissa tvingande lagregler rörande leasing infördes för konsumenter och för mindre näringsidkare, men att någon lagstiftning ej kommit till stånd. En underrättelseskyldighet för leasegivare vid ändring av leaseavgift bör, enligt inspektionen, övervägas. Frågan bör dock bli föremål för ytterligare överväganden, som då inte bara bör avse finansiell leasing.

Bankföreningen konstaterar att de påståenden om s k ränteskruvning i leasing- och avbetalningskontrakt som under senare år framförts av vissa konsultföretag har baserats på uppgifter från enskilda leasetagare och grundats på finansiella kalkylmodeller som konstruerats av dessa konsulter själva. Deras med stor bestämdhet framförda påståenden är därför otillförlitliga och återspeglar i regel ingalunda den verkliga situationen. Vad som krävs för en bedömning av om otillbörlig tillämpning av avtalen har förekommit är en ytterst noggrann analys av ränte- och kostnadsutvecklingen under den granskade tidsperioden, varvid även leasegivarnas uppgifter om upplåningskostnaderna i de enskilda fallen måste tas med i bedömningen.

En sådan analys har nu verkställts av Finansinspektionen. Utredningen omfattar närmare 600 slumpvis utvalda avtal som granskats i detalj och där leasingbolagen i flertalet fall haft att svara på en rad frågor från inspektionen avseende kostnadsutveckling och principer för avgiftsbestämning. Inspektionen kan inte finna att tillämpningen av villkoren har varit avtalsstridig, följaktligen inte heller att någon osund verksamhet har förekommit.

Det nu anförda hindrar i och för sig inte att för höga avgiftsuttag ändå kan ha förekommit i enstaka fall. I sista hand kan detta dock endast fastställas genom lagakraftvunna domstolsavgöranden.

Slutsatsen av detta måste bli att en lagstiftning med för leasingbolagen tvingande regler om avgiftssättning vid leasing och avbetalningsköp inte kan motiveras av den faktiska utvecklingen på ränte- och avgiftsmarknaden.

Det måste å andra sidan noteras att avgiftsändringsvillkoren har visat sig vara svårtolkade i den meningen att det för leasetagaren har varit svårt att från tid till tid exakt beräkna avgiftens storlek. Detta ligger visserligen i viss mån i sakens natur, eftersom leasegivarna dels inte själva exakt kan förutse sina upplåningskostnader, dels inte kan eller har haft någon skyldighet att redovisa den aktuella upplåningskostnaden för kunderna – men därmed också för konkurrenterna. Det kan dock inte uteslutas att informationen från leasegivarna rörande principerna för ändring av leasingavgifter kan förbättras. Det bör enligt Bankföreningens uppfattning vara möjligt för branschen att utarbeta en förbättrad informationsstandard, eventuellt i samråd med tillsynsmyndigheten. Denna standard bör i så fall omfatta även avbetalningsköpen. Särskilda lagstiftningsåtgärder framstår inte som påkallade.

Vad därefter angår den i motionen föreslagna översynen av Finansinspektionens verksamhet framgår redan av det ovan anförda att inspektionen ge-

nom sitt utredningsinitiativ har levt upp till sina förpliktelser som tillsynsmyndighet. Någon särskild granskning av inspektionens verksamhet enligt motionärens önskemål är inte erforderlig.

Sammanfattningsvis avstyrker Bankföreningen bifall till motionen.

1999/2000:LU19
Bilaga

Sveriges Industriförbund

Industriförbundet har tidigare vid två tillfällen avgett remissyttranden över lagförslag som rört finansiell leasing (Leasingutredningens slutbetänkande "Finansiell leasing av lös egendom" (SOU 1994:120) och Motion till riksdagen 1997/98:L908 Lag om finansiell leasing). Frågan om reglering av avgiftsklausulerna i leasingavtal fanns med i båda förslagen. Industriförbundet anförde att det inte fanns några omständigheter som kunde åberopas till stöd för att införa tvingande regler om ändring av leasingavgifter. De framlagda förslagen avstyrktes i sin helhet av Industriförbundet.

Industriförbundet är överens med motionären om att avtalsfrihet är en viktig förutsättning för en fungerande marknadsekonomi. Därför skall man vara väldigt försiktig med undantag från denna frihet. En tvingande reglering av avgiftsklausuler i leasingavtal skulle dessutom innebära att en prisreglering infördes. Med hänsyn till prismekanismens centrala roll i en marknadsekonomi skulle en sådan reglering allvarligt störa marknadsekonomins funktionssätt.

I Finansinspektionens rapport Kartläggning av leasingavgifter 2000:1 anges bl a att andelen leasingavtal som knyter avgiftsjusteringar till en specifierad publik ränta, exempelvis STIBOR, har ökat betydligt under senare år vilket enligt inspektionen reducerar osäkerheten och oklarheten i avtalen samt risken för tvister. I tre av de i rapporten undersökta bolagens nuvarande leasingvolym (sommaren 1999) finns det i princip endast avtal med avgiftsändringsvillkor knutna till en publik ränta. För de övriga fyra undersökta leasingbolagen uppgår andelen sådana avtal till mellan 85 och 95 procent. Denna utveckling förstärker Industriförbundets tidigare framförda argument för att inte lagreglera avgiftsklausuler i leasingavtal.

Industriförbundet har inte erhållit någon kännedom om förhållanden som skulle kunna innebära att Finansinspektionens tillsynsverksamhet kan ifrågasättas när det gäller tillämpningen av avgiftsändringsklausuler i leasingavtal. Som framgår av rapporten har under 90-talet kunnat ses en positiv utveckling mot mer lättolkade klausuler. I de fall det har konstaterats oklarheter har det enligt Finansinspektionen inte varit möjligt att ingripa eftersom det är frågan om att göra bedömningar i enskilda tvister. Det är domstol och inte en tillsynsmyndighet som skall avgöra enskilda tvister. Så länge det inte finns någon vägledande rättspraxis kan inte Finansinspektionen göra några bedömningar av de svårtolkade ändringsvilkorens tillämpning. Industriförbundet kan därför inte finna några skäl för att se över Finansinspektionens organisation, instruktion och tillsynsrutiner med avseende på finansiell leasing.

Professor Mikael Möller, juridiska fakulteten, Uppsala universitet

I rubricerade motion hemställs *dels* att riksdagen tillkännager behovet av att stävja s.k. ränteskruvning i finansieringsavtal, *dels* att riksdagen begär att regeringen skyndsamt lägger fram förslag till konkreta åtgärder mot sådan skruvning. I detta yttrande analyseras fenomenet ränteskruvning från civil-

1 Vad är ränteskruvning?

Ränteskruvning innebär att en finansiär vid leasing, avbetalning eller annan kreditgivning debiterar motparten ett vederlag för finansieringstjänsten som överstiger vad som avtalats. Ränteskruvning föreligger exempelvis när en leasegivare debiterar leasetagaren leasingavgift efter en räntesats om 15 % när den rätteligen skall vara 10 %.

Två huvudfrågor måste i tur och ordning besvaras vid avgörande av om och i så fall hur stor ränteskruvning (eller överdebitering) som företagits, nämligen:

- Vad är avtalets innehåll?
- Hur har avtalet tillämpats?

2 Avtalsinnehållet

Särskilda lagregler om ränta och ränteändringar i finansieringsavtal saknas i svensk rätt utom för konsumentkrediter (se 10–13 §§ i 1992 års konsumentkreditlag). Eftersom konsumentreglerna tillåter kreditgivaren att åberopa sina egna ändrade upplåningskostnader som grund för ränteändring och den i lagen reglerade underrättelseskyldigheten inte är civilrättsligt sanktionerad, medför regleringen inget nämnvärt ingrepp i den avtalsfrihet som allmänt föreligger utanför konsumentområdet. Generellt gäller därvid, enligt allmänna avtalsprinciper, i huvudsak följande:

- Avtalat vederlag gäller.
- Har inget annat överenskommits får ingen av parterna ändra det ursprungligen avtalade vederlaget till sin fördel.
- Inte heller de underliggande principerna för vederlagets beräkning får part ensidigt ändra i efterhand.
- En ensidigt eller skönmässigt föreskriven ändringsrätt kan jämkas eller lämnas utan avseende med stöd av generalklausulen mot oskäligen avtalsvillkor i 36 § avtalslagen, särskilt då ändringsvillkoret uppställts till nackdel för den svagare parten i avtalsförhållandet och denne saknar rätt att frånträda avtalet vid väsentliga höjningar av vederlaget.

Den grupp av ränteändringsvillkor som torde vållat mest problem i tillämpningen är följande:

- Finansiären får ändra den avtalade räntan med anledning av ändringar av räntenivån på den marknad där finansiären vid var tid finansierar sig.
- Finansiären får ändra den avtalade räntan om det föranleds av ändrade upplåningskostnader.

Dessa villkor knyter an till hur väl finansiären i det konkreta fallet lyckas med sin refinansiering/upplåning under avtalets löptid. Det betyder att finansiären kan övervältra resultatet av mindre lyckade refinansieringsval eller oskicklig upplåning på motparten. Eftersom leasing- och låneavtal normalt inte kan frånträdas i förtid har leasetagaren respektive låntagaren inga effektiva rättsliga vapen mot detta.

En annan grupp av ändringsvillkor knyter i stället an till marknadsräntorna i allmänhet, oavsett om detta uttrycks som "allmänna ränteläget" eller mera precist genom val av en eller flera konkret utpekade referensräntor på marknaden, t.ex. SSVX 90 eller STIBOR. Som Leasingutredningen utvecklat i sin motivering för en obligatorisk referensräntekoppling vid finansiell leasing

(se SOU 1994:120 s. 394–398), kan tunga principiella och konkurrensmässiga skäl anföras för att denna typ av ändringsvillkor är att föredra framför villkor med en direkt koppling till den enskilde finansiärens refinansieringskostnader (så numera även Finansinspektionen i rapporten 2000-01-31 Kartläggning av leasingavgifter s. 8 f).

Oavsett till vilken villkorsgrupp en ändringsklausul är att hänföra, måste dess innebörd i det konkreta fallet fastställas med hjälp av avtalstolkning och, i förekommande fall, avtalsutfyllning. Bortsett från villkor med enkel och klar referensrätteknytning, kan dessa operationer ibland vara besvärliga. Klausulerna kan många gånger vara diffusa, ofullständiga och ensidigt formulerade. Detta medför att det blir svårt att fastställa när gränsen för avtalsbrott är nådd och ränteskruvning följaktligen föreligger. Dessa svårigheter innebär emellertid inte att klausulernas innebörd inte skulle gå att fastställa eller att en tolkning är lika god som en annan. I de tvister om ränteskruvning som avgjorts av domstolar och skiljenämnder synes mig inte heller tolkningsproblemen ha utgjort den svåraste stötestenen, bl.a. därför att den skruvning som förekommit inte sällan varit så grov att detta saknat avgörande betydelse samtidigt som finansiären över huvud taget inte kunnat lägga fram någon trovärdig förklaring till varför den avtalsränta som uttagits successivt förlorat kontakten med de för finansiärens upplåning relevanta marknadsräntorna.

Såvitt jag kan överblicka har parterna i tvisterna vidare ofta varit överens om att den aktuella ränteändringsklausulen skall tillämpas kongruent eller symmetriskt. Även om villkoret stadgat endast att finansiären ”får” ändra avtalsräntan efter ändringar i upplåningskostnaderna, vilket ordagrant tolkat betyder att finansiären kan välja att alltid höja men aldrig sänka avtalsräntan, har detta villkor när tvist uppkommit inte tolkats på annat sätt än att finansiären i princip är skyldig att sänka räntan på motsvarande sätt som han har rätt att höja den. Detta är säkerligen också vad som under alla förhållanden skulle ha gällt, dvs. dylika formellt ofullständiga villkor måste utfyllas med en princip om neutral (eller kongruent) tillämpning.¹

Det nu sagda gäller till en början om inte annat avtalats. Men även om en inkongruent ändringsrätt avtalats, vilket torde vara ovanligt, finns mycket som talar för att kongruens ändå bör upprätthållas med stöd av 36 § avtalslagen. Skälet för detta är att ett sådant avtal i praktiken skulle ge finansiären en näst intill obegränsad ensidig och skönsmässig möjlighet att vidga sin räntemarginal i ingångna avtal på ett sätt som strider mot de grundläggande förutsättningar under vilka denna typ av avtal ingås utan att motparten ges någon möjlighet att frånträda avtalet. Man torde därför generellt kunna slå fast att sänkta upplåningskostnader skall få fullt och lika stort genomslag medelst sänkt ränta som höjda kostnader får genom höjd ränta (jfr Möller, Civilrätten vid finansiell leasing, 1996, s. 91). Något annat avtalsinnehåll än som svarar mot fullständig kongruens bör man med andra ord inte ha anledning att räkna med.

3 Avtalets tillämpning

Det fastställda avtalsinnehållet får sedan jämföras med hur avtalet faktiskt har tillämpats. Först skall då noteras att initiativet till ändringar av den ränta

¹ Jfr 11 § fjärde stycket konsumentkreditlagen där samma sak uttrycks så att kreditgivaren är skyldig att tillämpa ett avtalsvillkor om ränteändringar på samma sätt till kundens förmån som till hans nackdel.

som gällde när finansieringsavtalet startade nästan alltid kommer från finansören, eftersom denne normalt har betingat sig ensidig ändringsrätt och normalt har exklusiv tillgång till den information och de parametrar som krävs för beslut om ränteändring och framräkning av korrekta annuitetsbelopp. Tillämpade beräkningsprinciper och formler är vidare ofta så komplicerade att kunden inte utan att anlita konsult hjälp har möjlighet att kontrollera om finansörens beräkningar och krav är avtalsenliga.

Nu anförda omständigheter medför att frågan om hur avtalet har tillämpats oftast är lika med hur avtalet har hanterats av finansören. Kunden har normalt ingen annan möjlighet än att förlita sig på att finansören som professionell aktör och tillsynsobjekt på kreditmarknaden tillämpar föreskrivna avtalsvillkor korrekt och lojalt. Det är emellertid också detta förhållande som möjliggör att ränteskruvning kan förekomma. Om kunden hade tillgång till all relevant information skulle finansörens försök att skruva räntan antagligen tidigt kunna upptäckas och omöjliggöras. Så länge finansören emellertid kan luta sig mot diffust formulerade och skönsmässigt utformade ändringsklausuler, inte ger besked om de närmare grunderna för vidtagna ränteändringar, kunden inte har tillgång till samtliga de parametrar som bestämmer annuitetsbeloppets storlek samt finansören betingat sig rätt att utan nämnda begränsningar åberopa egna kostnadsökningar som grund för höjningar, är kundens praktiska möjligheter att bevaka sina rättigheter mycket små. Detta gäller kanske i särskilt hög grad vid leasingfinansiering, där vederlaget strikt juridiskt utgörs av hyror, vars huvudkomponenter – ränta och amortering – många gånger inte specificeras öppet. Därför förekommer att leasingkunden inte känner till vilken räntesats leasingavgifterna baseras på och än mindre efter vilka principer avgifterna beräknas. Det sagda medför att kunden ofta först när ränteskruvningen pågått under en längre tid eller avtalet redan löpt ut får anledning att misstänka att han betalat för mycket. Överdebiteringen kan då ha nått en sådan nivå att kunden redan av höjden på annuitetsbeloppen anar att något är fel.

Hur ränteskruvningen/överdebiteringen närmare bestämt brukar gå till har beskrivits av Leasingutredningen (SOU 1994:120 s. 394). Dessa beskrivningar har därefter i hög grad kommit att bekräftas i de utredningar som gjorts i tvister inför skiljenämnder och domstolar.

När ränteskruvning kan misstänkas får avtalsräntans nivå och utveckling under kontraktstiden jämföras med utvecklingen av de enligt ändringsklausulen relevanta marknadsräntorna under samma tid. Kan eller vill inte finansören uppge vilken eller vilka räntor som varit relevanta för hans refinansiering (om klausulen nu knyter an till denna), blir kunden hänvisad till att utgå från den eller de marknadsräntor som under den aktuella perioden kan antas ha varit relevanta för finansörens upplåning. Enligt min mening måste den givna utgångspunkten sedan vara (om finansören inte kan visa att något annat överenskommit) att den marginal som vid avtalets början förelåg mellan avtalsräntan och relevant marknadsränta skall kvarstå oförändrad under avtalets löptid (jfr SOU 1994:120 s. 399). Något annat skulle innebära ett frångående av den grundläggande principen att ingendera parten i ett avtal i efterhand skall ensidigt kunna ändra avtalsvillkoren eller avtalets förutsättningar till sin fördel. I den utsträckning som de av finansören faktiskt debiterade beloppen visar sig innefatta en vidgning av den ursprungliga räntemarginalen, föreligger därmed en marginalvidgning som är avtalsstridig om inte finansören kan visa att vidgningen föranletts av omständigheter som motiverat att han inom ramen för ränteändringsklausulen haft rätt att justera avtalsräntan på det sätt som skett. Det överdebiterade beloppet skall i så fall återbäras jämte ränta.

Det nu sagda borde sakligt sett inte vara kontroversiellt. I vissa skruvningstvister har finansören emellertid hävdade att avtalets förutsättningar och ändringsklausulen inte innebär att den ursprungligen gällande räntemarginalen för avtalet skall eller måste vara konstant. Vad som då i stället skulle gälla har finansören dock haft svårt att förklara på annat sätt än som förmedlat intrycket av att denne anser sig fritt kunna sammanväga alla omständigheter i sin verksamhet för en skönsmässig bedömning av vilket genomslag dessa omständigheter lämpligen skall få på räntan i löpande avtal. Även om denna ståndpunkt formellt är möjlig att inrymma i en oklart utformad ändringsklausul, kan den inte anses innefatta annat än skenargument och dimridåer. Vad saken i realiteten handlar om är att finansören så långt möjligt vill bibehålla utrymmet för att, utan att behöva prestera några konkreta grunder, vid behov kunna förbättra resultatet i verksamheten genom att vidga räntemarginalen i sin avtalsstock. Så länge ändringsklausulerna är oklart formulerade kan han också hålla Finansinspektionen ”på mattan” genom att hävda att det finns olika uppfattningar om avtalsinnehållet under det att klagande civilrättsliga prejudikat saknas (jfr avsnitt 5 nedan).

4 Leasingutredningens förslag

Leasingutredningen föreslog 1994 att det skulle införas en lag om finansiell leasing mellan näringsidkare med i huvudsak dispositiva men på vissa punkter tvingande regler. Såvitt gäller ändring av leasingavgiften föreslogs tvingande regler som väsentligen innebar följande.

Leasegivaren skulle med giltig verkan kunna ändra den ursprungligen gällande leasingavgiften om han förbehållit sig sådan rätt, förutsättningarna för ändring och avtalsräntan angetts i avtalet, leasetagaren skriftligen underrättats om ändringen samt underrättelsen angett grunden för ändringen så att leasetagaren kunde kontrollera att den var avtalsenlig. Som ändringsgrund skulle leasetagaren inte få åberopa ändringar i egna upplåningskostnader utan som huvudregel endast ändringar i en officiellt noterad referensränta som angetts i avtalet. Vidare skulle fullständig kongruens krävas genom att leasegivaren var skyldig att sänka räntan under samma förutsättningar som han fick höja den.

I motiveringen till förslaget angavs, kort sammanfattat, att ränteskruvningen inom leasingområdet var av sådan art och omfattning att tvingande lagregler behövdes för att minimera leasegivarnas utrymme att missbruka rätten att ändra leasingavgiften. Valet av referensränteregeln motiverades av både praktiska och principiella skäl: dels angavs det i praktiken annars vara omöjligt för leasetagaren att kontrollera om företagna eller underlåtna avgiftsändringar var avtalsenliga, vilket bäddade för missbruk och tvister, dels ansågs det principiellt felaktigt och osunt att låta leasetagare enligt löpande avtal bära risken (och förmånen) av att leasegivaren refinansierar sig sämre än vad relevanta marknadsräntor återspeglar samtidigt som en referensräntekoppling gav betydligt bättre incitament att sträva mot rationellt beteende och sund konkurrens. De invändningar, som vid 1992 års konsumentkreditlags införande hade riktats mot en referensränteregeln, ansågs i vart fall inte på leasingområdet ha sådan tyngd att de uppvägade de stora praktiska och principiella nackdelar som följer med en direkt koppling mellan den enskilde leasegivarens upplåningskostnader och kundernas leasingavgifter.

Leasingutredningens förslag har ännu inte lett till lagstiftningsåtgärder. Skälen till detta lär inte i första hand ha att göra med de föreslagna avgiftsändringsreglerna utan med påstådd osäkerhet om det nuvarande lagregleringsbehovet i allmänhet på leasingområdet. Remissutfallet beträffande änd-

5 *Finansinspektionens rapport*

Finansinspektionen har i januari i år lagt fram rapporten *Kartläggning av leasingavgifter*, där FI redovisar resultat och slutsatser av en företagen undersökning av ändringsklausulers utformning och förekomst. Kort kan noteras att leasegivarna på senare tid i rätt hög grad lär ha övergått till referensränteklausuler, att FI inte anser sig ha möjlighet att påstå att det finns oskäligen avtalsvillkor eller att avtalen tillämpats avtalsstridigt, att FI inte heller anser sig ha möjlighet att påstå att det förekommit systematisk ränteskruvning, att FI dock anser att den otydliga utformningen av många ändringsklausuler utgör ett problem, att en underrättelseskyldighet motsvarande vad Leasingutredningen föreslagit därför bör övervägas i lag, allmänna råd eller branschavtal men då inte bara för finansiell leasing samt att FI vidhåller sin tidigare remissynpunkt att mindre näringsidkare generellt bör ges samma tvingande skydd av lagstiftaren som Leasingutredningen föreslagit för konsumenter.

FI grundar sina återhållsamma slutsatser vad gäller oskäligen villkor och avtalsstridig tillämpning på att FI inte kan agera domstol och att det ankommer på allmän domstol eller skiljemän att avgöra civilrättsliga tvister. Oklarheter kring och olika bedömningar av tolkningen av ändringsklausulerna samt bristen på vägledande domstolsavgöranden sägs också omöjliggöra en bedömning av om osund verksamhet förekommit.

Jag anser att FI:s uppfattning i denna del är ohållbar. FI får inte underlåta att fullgöra sin uppgift att stävja osund finansieringsverksamhet bara därför att det i sundhetsbedömningen finns inbakade civilrättsliga frågeställningar som inte avgjorts av Högsta domstolen. Inom ramen för finansieringsverksamhet finns mängder av civilrättsliga frågor för vilka det saknas prejudicerande avgöranden. Skall FI ”passa” så snart en sådan fråga kommer in i bilden?

Det skall vidare uppmärksammas att ränteskruvning utgör ett beteende som när den görs uppsåtligt – vilket här måste förutsättas eftersom finansären rimligen måste veta när det föreligger grund för ränteändring: vad har han annars för underlag för sitt ändringsbeslut? – konstituerar bedrägeri. När FI anser att man inte på grund av ändringsvillkorens oklarhet har möjlighet att påstå att systematisk ränteskruvning förekommit, anförs därmed också att det inte går att bedöma om instituten gjort sig skyldiga till systematiska bedrägerier eller ej. Men är detta inte redan i sig en tillräcklig grund för att ingripa? Kan en finansieringsverksamhet verkligen vara sund om tillsynsmyndigheten på grund av oklara avtal, som formulerats av institutet, inte kan avgöra om verksamheten innefattar systematiska bedrägerier eller ej?

6 *Vad bör göras?*

Vid bedömningen av om och i så fall vilka åtgärder som bör vidtas för att komma till rätta med och förebygga framtida ränteskruvning i finansieringsavtal finns flera tänkbara alternativ. Först skulle kunna hävdas, bl.a. med stöd av Finansinspektionens färsk rapport, att det finns en påvisbar utveckling mot allt fler referensräntekopplade avtal och att problemen med ränteskruvning därmed kommer att minska väsentligt. Något uttalat behov av åtgärder skulle då inte föreligga. Även omständigheten att de värsta och flesta fallen av skruvning gäller avtal ingångna i början av 1990-talet kan ge stöd för detta. Häremot kan invändas att samma latenta utrymme för ränteskruvning

ändå finns kvar och åter kan tänkas tas i anspråk av finansiärerna när ändrade marknadsförhållanden så påkallar. Redan de potentiella möjligheterna till skruvning som avsaknaden av klargörande regler eller riktlinjer ger finansiärerna kan således motivera att åtgärder vidtas. Därtill skulle man med nya regler kunna komma till rätta med en kvarstående "undervegetation" av oklara avtal och oseriösa finansiärer. I vart fall när kunderna är konsumenter och små företagare finns det också goda skäl att garantera en minimistandard för genomsynbarhet i avtal och avtals tillämpning.

För finansiella leasingavtal har både Leasingutredningen och Finansinspektionen föreslagit att skyddsregler mot ränteskruvning införs genom tvingande lagstiftning. Leasingutredningens förslag omfattade samtliga leasetagarkategorier medan Finansinspektionen velat begränsa skyddet till konsumenter och småföretagare. Leasingutredningen torde inte haft någon principiellt annorlunda syn på skyddsbehovet än inspektionen, utan de föreslagna lagreglernas breda tillämpningsområde torde främst ha föranletts av svårigheterna att i denna typ av lagstiftning finna acceptabla kriterier för att avgränsa tillämpningsområdet. Noteras kan att man inte någonstans i den civilrättsliga lagstiftningen hittills lyckats hitta en godtagbar modell för att särreglera småföretagares (s.k. "kvasikonsumenters") avtal. Visserligen siktar 36 § avtalslagen bl.a. på att ta till vara småföretagares skyddsbehov, men eftersom bestämmelsen är in casu-inriktad finns här inte de gränsdragningsproblem som uppkommer vid en positiv utformad lagreglering.

Vid övervägande av lagstiftningsåtgärder uppkommer också frågan om regleringen skall gälla enbart för finansiell leasing. Visserligen torde problemen med ränteskruvning hittills varit störst på leasingområdet, och som nämnts utgör den finansiella leasingens särskilda juridiska konstruktion en särskild god miljö för ränteskruvning. Men i princip är problemet med ränteskruvning inte begränsat till leasingområdet utan har bäring på alla finansieringsavtal som ingår till rörlig ränta. Jämför t.ex. att Stockholms tingsrätts uppmärksammade dom 1999-05-18 avsåg ränteskruvning vid avbetalningsfinansiering. Redan den gällande regleringen i 11 § konsumentkreditlagen visar för övrigt att skruvningsfrågan har generell karaktär. Och så länge vi inte har någon allmän reglering av avtalstypen finansiell leasing framstår det som ologiskt om enbart frågan om skruvning av leasingavgift lagreglerades.

En lagstiftning mot ränteskruvning bör således helst vara generell. Alternativet synes då stå mellan att skriva en ny lag om ränteändring i finansieringsavtal eller att komplettera den nuvarande räntelagen (som nu reglerar dröjsmålsränta) med ett nytt avsnitt härom. Oavsett vad reglerna placeras bör innehållet bestå av civilrättsliga regler som anger vilka omständigheter som får läggas till grund för ränteändring i löpande finansieringsavtal, vilka uppgifter som måste framgå av avtalet för att räntehöjningar skall få åberopas mot kunden, krav på tydliga ändringsklausuler samt krav på tydliga ändringsunderrättelser för att räntehöjningar alls skall få genomslag mot kunden. Vidare bör kravet på fullständig kongruens i villkor och tillämpning lagfästas, vilket konkret innebär att finansiären skall vara skyldig att sänka avtalsräntan i exakt samma utsträckning som han får höja den. För att dessa regler skall få effektivt genomslag i praktiken bör helst också krävas, i vart fall på leasingområdet, att ändringar i finansiärens egna refinansieringskostnader inte tillåts få genomslag på löpande avtal. Alternativt måste krävas att finansiären endast får åberopa ändringar av sådana slags refinansieringskostnader som han tydligt angett i avtalet och lika tydligt identifierat i sin underrättelse om ränteändring. Om dylika krav inte uppställs har kunden i praktiken ingen möjlighet att upptäcka försök till ränteskruvning, varvid regelverket blir verkningslöst.

Det sagda gäller om nya lagregler införs. Alternativ härtill är allmänna råd eller rekommendationer från Finansinspektionen och branschöverenskomelser. Om Finansinspektionens iakttagelse om utveckling mot allt fler referensräntekopplade avtal är riktig, borde det senare alternativet kunna vara en väg för att bekräfta och bredda denna utveckling. Finansinspektionen bör emellertid ändå ha en roll att spela så länge det åligger inspektionen att stävja osund verksamhet i form av avsiktlig otydlighet som affärsstrategi och illojal avtalstillämpning. Såvitt gäller allmänna råd (etc.) beror värdet i hög grad av innehållet. De råd som Finansinspektionen hittills lämnat har i praktiken snarast utgjort ett stöd för ränteskruvning, men en delvis ändrad inställning hos inspektionen kan nu skönjas i den framlagda avgiftsrapporten. Om inspektionen konverterar sin allmänna syn på räntejusteringsklausuler (s. 8 f i rapporten) till konkreta anvisningar, eller i ett uttalande om god finansieringssed, skulle det därför innebära ett framsteg.

Frågan om sist diskuterade åtgärder är tillräckliga eller om lagstiftning ändå krävs tål att tänka på. Strängt taget borde ett lagstiftningsingripande inte behövas bara av den anledningen att tillsynspliktiga finansinstitut inte följer sina egna avtal. Som framhålls i ingressen till den aktuella motionen, är sundhet och hederlig affärsmoral omistliga förutsättningar för en väl fungerande marknadsekonomi. Ingen detaljlagstiftning i världen kan annat än marginellt råda bot på de missförhållanden som uppstår om dessa förutsättningar mera allmänt brister i en viss bransch. Frågan om skruvning av ränta i finansieringsavtal handlar ytterst om låg affärsmoral: ena parten i ett avtalsförhållande utnyttjar sitt kunskapsövertag och sin överlägsna tillgång till information för att tillskansa sig ett vederlag som överstiger vad hans motpart medgett. Man kan fråga sig om inte de primära korrekptionsmedlen mot dylika beteenden snarare bör vara straffrättsliga och näringsrättsliga än civilrättsliga.